

ja en el *Rept.* figura un *Arandia* (p. 469), cita esparsa i no ben precisada, però SSiv. (80) diu que *Arandia* figura en una llista d'alqueries dels voltants de Xàtiva (per tant lluny de la situació d'aquells tres). Hi ha d'haver, doncs, aquí, un vell nom val. autòcton. Qui sap si pre-romà celtoide com els *Aranda* i anàlegs de Castella la Vella: cf. l'etimologia celtoide que vaig construir en *Top. Hesp.* I, 82-90, i els *Aranditani* i *Arandato*, d'època romana (que hi cito, pp. 82, 84).

Però potser més aviat (d'acord amb el substrat valencià) quelcom d'ibero-basc. El fet que els avencs i sortides de barrancs sovint estan molt obstruïts per brolla i esbarzeram, em fa pensar en el bc. *arantz*, *-ntza* 'espina' i els seus descendents en els nostres Pirineus (veg. infra). Tenint en compte que en tot això hi ha gué probablement transmissió de l'àrab, amb els dràstics escurçaments a què és tan propensa aquesta llengua en els seus manlles, potser es tracta del colle. basc *Arantzadi* 'espinar, bardissam', d'on l'andorrà *Arinsal* (< *Arensau*) i el cerdà *Aràns* (*E. T. C.* I, 84, 85, II, 34, 35).

S'Arangi i *S'Aranjassa*, veg. vol. I, pp. 55-45; la via lexicomòrfica més natural seria que ja en àrab vulgar es formés un adj. *naranġi*, *-ġiya* 'de taronger': com si diguéssim «taronjal, entarongerat»; amb la deglutinació ulterior de la *n*- que s'ha admès en les altres llençues romàniques: it. *arancio*, oc. *arange* etc.; d'aquí l'augmentatiu *Aranġ(i)assa*.

Araní(t)s, *Aranella*, *V. Arena*

ARANS, ARÀNSER, ARINSAL

En tractem junts, perquè tenen arrel basca en comú, aquests noms dels dos vessants de les serres d'Andorra-Baridà. Tots ells vénen en definitiva del basc *arantz*, *-ntza*, «espina» i «espino», o d'un derivat; *ar(h)antz* és la forma del labortà i benavarrès central, i *arantz* la del basc i guipuscoà (Azkué). L'etimologia de tots ells ja fou establerta en *E. T. C.* II, 34, 14, i I, 84.81.

ARANS, llogaret del te. d'Ordino, que ja trobem en l'any 1176: «Raolfet de *Aranss*, Rossel de *Aranss*» entre els homes d'Ordino (Valls Tab., *V. Pir.*, *Andorra*, 400; Baraut, *Cart. And.* I, p. 226, § 76.242).

ARÀNSER ja és en el vessant del Baridà (aigües cap al Segre), però el seu terme es toca amb el d'Andorra. Pron. *arànsa* (amb *-r* muda), oït 1924, 1929, 1935 etc., a Puigcerdà, i en els pobles del Baridà; en conseqüència es grafiava oficialment *Aransa*, cosa que ja es va rectificar en *Aràns* en el Nomencl. de 1933 de la Generalitat (junt amb *Músser*, cas igual, amb el qual forma municipi).

DOC. ANT. *Aransar* 839, Acte Co. SdUrg. (Pujol, núm. 143); *Aranser* 1011 (*Marca Hi.* 980); *Aranser* 1359 (*CoDoACA* XII, 89); Ponsich, *Top.* 150, hi afegeix *Arancer* 1312, 1355, *-ser* 1632, *-sa* només 1628. Evidentment, d'un derivat ja format en basc; els derivats bc. en *-ari* són nombrosos; però com que no són

colle. ni adjectivals, sinó sovint post-verbals —*eskari*, *edari*—, i és sufix suspecte de manlleu del llatí; potser seria un derivat format amb la desinència de genitiu en *-ra* (/ *-ren*). Però res millor que un colle. en *-di* per a un NL així, com l'*Arantzadi* que anem a veure (cf. *Arinsal* infra); car concebria que *adi* hagi passat a *ari* propagant-se el timbre de la *-r*- precedent. *Arantzadia* és el nom d'una «loma», a la vall d'Ezcaray (Rioja) on es parlà basc fins a segles bastant recents; en efecte, allí els observadors locals (després de constatar «hay espinos») afegeixen: «muchos dicen *Aranzaria*» (*Topon. de Ezcaray*, en *Euskera* III, 89); allí, doncs, també hi ha hagut la propagació de la *-r*- (+ l'article basc *-a*).

Un altre NL andorrà d'aquesta família deu ser *RANSOL*. Podríem dir que *Ransol* és homòleg d'*Arans*: l'un a la Valira del Nord, l'altre a la d'Orient (*E. T. C.* II, 14, 34, 37). Res no ens impedeix admetre que *Ransol* vingui d'un originari *Aransol, amb afèresi; i si un temps es considerà que *Arans* era més gran o conegut, (*Aransol* n'hauria estat el diminutiu; cf. el cas de *Meritxell* i *Mereig*, també andorrans, que explico així (p. 14) com diminutiu l'un de l'altre.

ARINSAL. També poble d'Andorra, agr. a La Maçana.

PRON. MOD. *arinsal* oït a La Maçana (1932), Tor (1932), Àreu (1933).

DOC. ANT. *Arenseu* [lleg. *-nsau*] a. 1162, Valls Tab. (*Andorra*, 389); *Arens* altre document de 1162 (p. 390); *Aransaul* 1176 [aquest o el següent, és de la cancelleria de Foix]; *Arensau* 1275 (Valls, ib. pp. 390, 398, 411); «*Arensaul* --- *Arens*» en els censos dels Ss. XIII-XIV (còpia del xv p. p. Baraut, *Cart. And.* 142.24).

ETIM. La forma originària ha de ser *Arensau* de 1162 i 1275. I sembla evident que aquí tenim el basc ARANTZADI, que vocalitzant la *-d*' segons fonètica catalana donà *-au* (GRADU *grau*, HEREDE *hereu*) però la *-u* regredí a *-l* (tal com en *gual*, *arrel*, *fornal* etc.); el pas de *-enç* a *-inç* és també un fet conegut en la nostra fonètica (*dins* < *D*'INTUS; *penicillum* > *pinzell*, fr. *rincer*/cat. *rentar* etc.). Encara que la forma del basc conegut sigui *arantz*, *arantzadi*, és concebible una variant *a/e* dins les habituals varietats dialectals basques. *Arancedi* és una pda. de l'actual te. de Pamplona, i ja documentada, a. 1305 (I. Balaztegui, *1.ª Reu. Top. Pir.* 59); ara bé, donada la indiferència accentual pròpia dels parlars bascos, és ben versemblant que això resulti d'un *arenzadi* anterior, amb metàtesi de les vocals *e/a*.

I en efecte aquesta variant basca en *-entz* sembla que està comprovada per altres NLL de les terres navarro-aragoneses: *Arinzué* llog. (6 hab.) agregat a Tella (p. j. Boltaña, *E. T. C.* I, 152a, núm. 104); *Arinzano* vt. del te. d'Aberín (p. j. Estella). N'hi ha un duplicat a Cerdanya, amb reducció del nexa *-ns-*: *Arisal* Rec del Bac ~, te. Angostrina-Odelló (Brousse, *Cerd. Fr.* 366).

ARANSIS. A la Conca de Tremp, te. St. Miquel de